

Xalqımızın qürur günü

20 Yanvar - Şənbə gecəsi! Həmin gün sovet ordusunun ağır, zirehli texnikasının tapdığı altında qalanların fəryadlarının, ah-nalələrinin eşidilmədiyi, ağsaqqal və ağbırçəklərin, toy üstündə olan oğul və qızların qanlarına qəltan olduqları, hakimiyyət eşelonunda mürgüləyənlərə, hələ də gözlərini Kremlə dikənlərə inamin itdiyi gün kimi tarixə yazıldı.

Amma tarix yaddaşındakı qanlı-qadalı, eləcə də mübarizələrlə dolu səhifələri ilə gələcəyə gərəkdir. Bu mənada, 20 Yanvar təkcə xalqımızın azadlıq mübarizəsinin boğulduğu deyil, həm də yetmiş illik imperiya buxovundan sıyrılaraq müstəqillik uğrunda əzmkarlığını nümayiş etdirdiyi gün kimi də tariximizin şərəfli səhifələrindəndir.

Xalqımızın milli oyanış və azadlıq mübarizəsinin mühüm mərhələsi sayılan 1990-cı ilin Qanlı Yanvarından 21 il ötür. Hər bir hadisədən müəyyən zaman keçdikdən sonra o, daha dərinə dərk edilir və nəticə çıxarılır. Təbii ki, o günlər xalqımızın yaddaşına ağır-acılı, göz yaşları ilə yazıldı. Bu, bir elin qəddarlığa, amansızlığa qarşı savaşı deyil, bütünlüklə millətin ölüm-dirim mübarizəsi idi. Şərəfli yaşadığımız o gecədən xalqımız qalib, imperiya isə məğlub çıxdı, baxmayaraq ki, oğul və qızlarımızın qanlarına qəltan edilmiş, tankların tırtılları altında xıncım-xıncım doğranmışdılar... Qərənfil libaslı Bakı şəhid qanında boğulsa da, xalqımızın və millətimizin azadlıq carçıları milli birliyə, bütövlüyə, daha doğrusu, ölümsüzlüyə - şəhidliyə yol açmışdı...

Həmin tarixi günlərdə xalqımızın milli birliyi dünya ictimaiyyətini heyrətə gətirmişdi. Dağüstü parkın Şəhidlər xiyabanına çevrilməsi, torpaq və azadlıq uğrunda canlarından və qanlarından keçmiş vətən övladlarının burada dəfn olunması xalqın iradəsi və hökmü ilə gerçəkləşmişdir. Burada İctimai Dəfn Komissiyasının fədakarlığını da xüsusi qeyd etmək lazımdır. Milli-azadlıq hərəkatının iştirakçılarından biri kimi 1990-cı il Qanlı Yanvar faciəsi zamanı şəhidlərimizin dəfnini təşkil etmiş İctimai Dəfn Komissiyasının sədri olmuş, iqtisad elmləri doktoru, professor Qüdrət Əbdülsəlimzadə ilə həmsöhbət olmaq bir daha həmin məşəqqətli olduğu qədər də, şərəfli tarixi günləri yenidən yaşamaq deməkdir.

Qüdrət müəllim sərt fəvqəladə vəziyyətdə, yerli hakimiyyət qurumlarının iflicliyi, hərbi vertolyotların əsəbləri oynadan vahiməli gurultuları, vaxtaşırı şəhərin müxtəlif yerlərindən eşidilən atəş səsləri, kütləvi təqiblər, təhqiramiz yoxlamalar, qanunsuz həbslər, hərbcilərin qəzəbdoğuran hərəkatlarının baş alıb getdiyi günlərdə çox məsuliyyətli bir iş rəhbərlik etməsinin çətinliyi barədə danışdı:

- 20 Yanvar hadisələrindən sonra düşüncə və fikirlərimin ifadəsi olmuş "Nikbin faciə", "Qanlı Yanvardan 15 il keçdi..." adlı dərc olunmuş qeydlərimə yeni faktlar, materiallar daxil etməklə "20 yaşlı 20 Yanvar" kitabını hazırladım. Kitab 20 Yanvarın 20 illik tarixinə həsr edildi. Burada o günlərin və ümumiyyətlə, sonrakı illərdə 20 Yanvar faciələrinə xalqımızın və dövlətimizin birmənalı münasibətinə həsr olunmuş materiallar toplanıb.

Şübhəsiz, bu toplu gələcəkdə o günləri hərtərəfli əks etdirən sanballı elmi tədqiqatlar aparıldıqda, həmin hadisələrin şahidi olmuş müəllifin tarixi ardıcılıq prinsipləri, xronoloji qaydada yazılmış qeydləri, bəzi zəruri təkrarları nəzərə almaqla, baş vermiş proseslərin obyektiv mənzərəsinin yaradılması işinə müəyyən xidmət göstərəcək mənəbərdir.

O günlərin ağırlı anları redaksiyamızın qonağı olmuş həmsöhbətimizin yaddaşından süzülür:

- Yağışlı-yağmurlu yanvar günlərinin biri idi. Qaş qaralırdı. Pərişan və nimdaş geyinmiş 15-16 yaşlı bir oğlan uşağı göz yaşları içində İctimai Dəfn Komissiyası üzvlərinə yaxınlaşaraq, həlak olmuş və bir həftədir ki, axtardığı gözlərindən əlil atasını, nəhayət, meyitxanadan tapdığını söylədi. Komissiya üzvləri və köməkçilər dərhal ora yollandılar. Rus hərbcisinin açdığı atəşin qurbanı olmuş V.V.Yermiçyevin tabutu Şəhidlər xiyabanına gətirildi. Qaranlıq havada, şam işığında hamımızın islandığımız bir vəziyyətdə şəhidi dəfn etməyə başladıq. Bu anda Boris Vasiliyeviçin oğlunun atasını tabutda deyil, azərbaycanlı şəhidlərindən biri kimi basdırılması təklifi hamımızı kövrəltdi. Komissiya üzvlərindən kimsə astaca dedi:

- Oğlum, bəlkə anan razı olmadı?

Məlum oldu ki, oğlanın anası ağır xəstədir, bacısı isə ondan xeyli kiçikdir.

Hamı bir anlıq susdu. Mən fikrimi qəti bildirdim:

- O, böyük oğul kimi indi evin kişisidir. Onun sözü bizim üçün qanundur.

Bu fakta diqqəti çəkməyim təsadüfi deyil. Amma o günlərdə şovinistlər bizi "islam təməlciliyi"ndə günahlandırır.

20 Yanvar hadisələrində milli oyanışı boğmağa çalışan sovet diktaturası ilk növbədə informasiya blokadası yaratmış, hərbi senzura tətbiq etmişdi ki, törədilən vəhşiliklərdən dünya ictimaiyyəti xəbərsiz olsun. Fəvqəladə vəziyyət rejimində yaşayan Azərbaycan xalqının haqq səsinə heç bir senzura boğa bilməzdi. Gizli yollarla Azərbaycana gəlmiş xarici ölkələrin müxtəlif kütləvi informasiya vasitələri nümayəndələri 20 Yanvar hadisələri barəsində həqiqətin dünya ictimaiyyətinə çatdırılmasında əvəzsiz rol oynamışdır. ABŞ, Kanada, İngiltərə, Türkiyə, İran, Fransa, Çin, Yaponiya, Hindistan, Misir, Polşa, İtaliya, Almaniya, Macarıstan, ümumiyyətlə, 80-dən artıq ölkəni təmsil etmiş jurnalistlər səmimi etiraf edirdilər ki, Bakıya çatana kimi onların burada baş vermiş, habelə hələ də davam edən hadisələrə münasibətləri birmənalı olmamışdır.

Bakıda litvalı jurnalistin hərbcilər tərəfindən qətlə yetirilməsi, Salyan kazarmasındakı bir neçə gün davam etmiş qanlı toqquşma, Bakı limanındakı qarşıdurma, xarici tələbələrin həlak olması və yaralanması, şəhərin müxtəlif hissələrindən tapılmış insan cəsədləri, şəhidlərin dəfninə qoyulmuş ciddi maneələr, Sumqayıt yolunda elm adamlarının gülləbaran edilməsi, kütləvi həbslər, təqiblər, işğalçı ordunun əsgər və zabitlərinin özbaşınalığı, həbs edilənlər haqqında məlumatların gizlədilməsi, yaxud saxtalaşdırılması faktları xarici KİV nümayəndələrində təəccüb və qəzəb doğuraraq M.Qorbaçov başda olmaqla "sovet demokratiyası", habelə "yenidənqurması"nın əsl mahiyyətini ifşa etmişdi.

Ümummilli lider Heydər Əliyev o zaman Moskvada Azərbaycan nümayəndəliyinə gələrək sovet ordusunun xalqımızın azadlıq səsinə boğmaq üçün Bakıya qoşun yeritməsini birmənalı olaraq qətiyyətlə pisləmiş və bu qanlı olayın müstəqillik uğrunda mübarizə yolunu tutmuş hər bir müttəfiq respublikada baş verməyəcəyinə kimsəni inandırmağın çətinliyini dünya ictimaiyyətinin diqqətinə çatdırmışdır.

Şəhidlərimizin qanı ilə yazılmış "20 yaşlı 20 Yanvar"ın 21 illik tarixinin səhifələrindən oxuyuruq: "...Fədailər və Şəhidlər xiyabanında, öz son mənzilində uyuyan qurbanlarımız arasında Vətən məhəbbəti dastana çevrilmiş İlham və Fərizə ilə yanaşı, sağ qolun faciəsini bizə yaşadan, 1964-cü il təvəllüdlü Yusif Sadiqov, ölümüylə əzrayılı başqalarından bir anlıq da olsa yayındıran, 1932-ci ildə Qafan rayonunda dünyaya gəlib, ömrünün ixtiyar çağlarında erməni vandalları tərəfindən yurd-yuvasından didərgin salınmış Mürvət Rəhim oğlu, poetik nəfəsi çox erkən ülvyyəyə qovuşan Ülvi Bünyadzadə, sinif otağında qara partası boş qalmış İlqar, avtobusda qorxudan atasına sığınan, daim 7-ci sinif şagirdi kimi xatırlanacaq Larisa, ölümünə gülən 50 yaşlı Cəbrayıl Xanməmmədov..., bir sözlə, 66 yaşlı azərbaycanlı ixtiyar qoca və 13-14 yaşlı məktəbli, 45 yaşlı yəhudi həkim, 16 yaşlı yeniyetmə qız, 43 yaşlı milliyətcə rus əlili (gözlərindən məhrum), 17 yaşlı gənc, 31 yaşlı tatar sürücü, 46 yaşlı ləzgi yanğınsöndürən vardır...

Deməli, bu, təkcə azərbaycanlıların deyil, eyni zamanda respublikamızda yaşayan müxtəlif millətlərin ümumi faciəsidir..."

Xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadə yazırdı: "...Dünənə qədər hər gün rast gəldiyimiz, milyonlardan biri kimi tanıdığımız bu adi cavanlar bir gecənin içində nə boyda böyük qəlbə malik olduqlarını ölümləri ilə təsdiq edib qeyri-adiləşdilər. Şənbə gecəsi onların adilikdən qeyri-adiliyə qovuşuq gecəsi oldu. Heç demə, ömrümüz boyu adlarını fəxrlə çəkdiyimiz tarixi qəhrəmanlarımız da şənbə gecəsinin oğulları kimi adi adamlarmış. Zaman keçəcək, xalq bu igidləri barəsində də əfsanəvi dastanlar yaradacaq, şair və yazıçılarımız kitablar bağlayacaq, poemalar və cild-cild romanlar yazacaqlar..."

Komissiyanın birbaşa fəaliyyəti ilə həyata keçirilən dəfn mərasiminin bir-iki deyil, qırx gündən artıq davam etməsi də faciənin miqyasının genişliyini, şəhidlərimizin respublikamızın əksər bölgələrini əhatə etdiyini təsdiqləyir. Həmsöhbətim bu məsələ ətrafında yaddaqalanları dilə gətirir. Komissiya sədri etiraf edir ki, vaxt gələcək, bu gün bəlkə də əhəmiyyətsiz görünən bir hadisə sabah çox vacib fakt kimi qiymətləndiriləcəkdir: "Necə unutmaq olar ki, xalqa qarşı silah işlədən hərbcilər qətlə yetirdiklərini rahat basdırmağa da imkan vermir, Şəhidlər xiyabanında fitnə-fəsad törədir, silah işlədir, atəş açır və sonradan bunu "təsadüf" kimi izah etdirirdilər. Xüsusilə 62-ci şəhiddən sonra xiyabanda dəfn olunmağa icazə vermirdilər ki, guya rəsmi məlumatda ölənlərin sayı 62 göstərilmişdir. Ən dəhşətli isə budur ki, istintaq orqanları, guya nəyi isə "aydınlaşdırmaq" üçün şəhid qəbirlərini açmağa cəhd göstərirdilər, lakin qarşısı alındı..."

Sovet Ordusunun Bakıya qəfil hücumu, amansız təcavüzünü təsdiqləyən çoxsaylı faktlardan görünür ki, 20 Yanvar hadisələri paytaxt Bakıda milli-azadlıq hərəkatını yatırtmaq, onu beşiyində boğmaq deyil, eyni zamanda, əksəriyyəti erməni muzdlu dəstələrindən təşkil edilmiş "xüsusi təyinatlılar"la onlara amansız divan tutulması üçün hazırlanmış ssenarinin bir "pərdəsi" idi. Q.Əbdülsəlimzadə söyləyir: "...Öldürülmüş Y.Meyreoviçin cəsədində 21, D.Xanməmmədovun meyitində 10, R.Rüstəmovun qanlı bədəninə isə 23 güllə yeri vardı. 23 güllə! Bu, bütöv bir avtomat sırasındadır. Yaxud da günün günortasında yolun kənarındakı minik maşını əzib keçən və içərisindəkiləri qətlə yetirən sovet tankçısının hərəkətlərini ya təsadüfi, ya da əmri verilməmiş saymaq olardımı?!"...

Ehələ ki torpaqlarımız erməni daşnaklarının işğalı altındadır. Hələ ki Qarabağa aparan yolumuz şəhidliyimizdən keçir, hələ ki doğma yurd-yuvasından perik düşmüş insanların and yerinə çevrilmiş, Qarabağın tacı, Azərbaycanın zirvəsi Şuşa sındırılmış könül şüşəsidir, ona görə də şəhidlik tariximizin sonuncu səhifəsindəki andımıza nöqtə yox, nida qoyulacaq. 20 Yanvardan başlayan şəhidliyimiz Qarabağa yol başladı. Minlərlə azadlıq aşıqı, Vətənə, yurda, torpağa bağlı gənclərimiz, ata-analarımız, qardaş və bacılarımız əsir yurdlarımızın şəhidinə - aşıqına çevrildi. Şəhidlər xiyabanları Vətənimizin hər bir guşəsində al-qırmızı qərənfil libası geyindi. Minlərimiz bu torpaq uğrunda ölümün gözünə dik baxmağı özünün şərəfli borcu saydı. Mübariz İbrahimov kimi cəsur, qorxmaz, igid Vətən övladları - Şəhidlər xiyabanında uyuyan milli-azadlıq mücahidlərinin ölümsüzlüklərinə and içərək qeyrətini silaha çevirdi. Demək, Vətən, uğrunda ölənlər var!

Demək, Torpaq möcüzədir... Torpaq əzəldir... Torpaq sonudur...

Məhəmməd NƏRİMANOĞLU.